

PROFESOR DAMJANOVIĆ I NJEGOV ODSJEK

Mateo Žagar

Posljednjih se desetljeća uobičajilo u akademskoj zajednici obilježavati (i) 65. godišnjicu života uglednih profesora i znanstvenika. Najčešće je to prva od nekoliko obljetnica koje zahvalni učenici i kolege priređuju uglednim svečarima. Dvostruko je obilježena prigodnošću: upozorava se, barem otprilike, i na 40. obljetnicu znanstvenog rada i predavačke prisutnosti, a i nagovještuje se odlazak u mirovinu koji spomenuta dob obično podrazumijeva, što znači svojevrstan profesionalni oproštaj.

Prošle nas je godine, u proljeće 2011., nas nekoliko najbližih suradnika i učenika s Katedre za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo (doc. Tanju Kuštović, zn. novakinju Ivanu Eterović i moju malenkost), posve zatekao rezultat slučajne računice kad smo, brojeći godine života i rada na Fakultetu našeg dugogodišnjeg profesora i šefa, predstojnika Katedre, voditelja projekta, mentora, ustanovili da je broj tih godina već zavrijedio ozbiljan osvrt i čestitku, odnosno priliku da se simbolično zahvalimo na svemu dobrome čime nas godinama okružuje, na svome društvu kojime nas je sve oplemenjivao, na profesionalnim smjernicama. (Za one manje upućene: profesor Damjanović rodio se 2. studenoga 1946, a počeo je raditi na Filozofskom fakultetu 1971. godine.) Dakle potreba nije proizišla ni iz kakva zaključenja suradnje – ni iz očekivanog oproštaja s predavačkom katedrom (jer njegova se predavanja i seminari i dalje nastavljaju do umi-

rovljenja), ni iz dovršenja strukovnih i prijateljskih razgovora u kojima smo često zahvaćali sve društvene, posebice sveučilišne teme ovim dobom obilježene, nego prije iz potrebe da se na vrhuncu bogate suradnje podsjetimo na vrijednosti koje sada svi dijelimo i cijenimo i na kojima smo zahvalni Profesoru što nam ih je posredovao. Kao što fotografije bilježe najradosnije trenutke, tako smo i mi odlučili uputiti ovakvu prigodnu čestitku upravo u vrijeme naših najintenzivnijih susreta, zajedničkih projekata, kada ubiremo i bogate plodove već nataloženih zajedničkih godina, ali kada i kujemo s mlađim kolegama još ambicioznije planove – i to u ovome vremenu nimalo sklonom filologiji. Duga i slavna tradicija naše katedre odnosno paleoslavističke struke na našem fakultetu, još od Lavoslava Geitlera pa sve do Profesorova prethodnika i učitelja, akademika Eduarda Hercigonje, još je više obvezivala. Kao što je uvijek obvezivala, i u znanstvenom i predavačkom smislu, i našeg slavljenika. Mnoge je stranice svoje bibliografije i mnoge sate svoga organizacijskoga umijeća u priređivanju prigodnih skupova posvetio svojim prethodnicima koji su zadužili hrvatsku filologiju, ponajprije onima na čiji se znanstveni korpus sam naš slavljenik oslanjao. Posebno mjesto u tom kompleksu ima njegov izravni učitelj Eduard Hercigonja, s kojim čitav svoj radni vijek njeguje osobito pažljive odnose. Slika danas sve rjeđa i dragocjenija.

Kad je trebalo odlučiti 2011. godine kako oblikovati znanstveni kolokvij, time i zbornik radova slavljeniku u čast, iskristalizirali su se temeljni problemi: broj učenika i kolega koji s Profesorom dijele slične “teme i dileme”, poštovatelja s usporednih struka iz cijele Hrvatske bilo je toliko da bi jedan zbornik, s pozivnicama upućenima svima njima, sadržavao preko tisuću stranica. Pobojali smo se preširokih okvira, nepreglednosti u kojoj će prevladati svečanost, a zanemariti se tematska konciznost i vrijednost posvećenih radova koji svojom izvrsnosti i odabranosti čine svečaru čast. Računali smo i da je u vrijeme ovih – za naš fakultet i filologiju uopće – teških godina, ovo prava prigoda izraziti naklonost i zahvalnost njegova čitavog Odsjeka za kroatistiku, na kojemu radi kroz cijeli svoj radni vijek, u okvirima kojega je obrazovao u temeljima (paleo)slavistike tisuće profesora hrvatskoga jezika i književnosti, mentorirao brojne magistarske i doktorske radove. S obzirom na to da je našu kroatistiku zadužio i kao predavač, i kao iznimno zauzet paleoslavist i medievist, namjeravamo upravo ovakvom organizacijom prvog “malog zbornika” otvoriti prostor za nešto kasniju konferenciju i zbornik isključivo s medievističkim i uopće glagoljaškim temama

kako bi i temeljna Profesorova struka, kolega razasutih po cijeloj zemlji, imala priliku referirati se na njegovo bogato i raznoliko djelo.

Kako i kroz ove sužene okvire sadržaj ovog zbornika ne bi ostao nekoherentan, preporučili smo suradnicima da svoje radove razvrstaju u jednu od tri tematske skupine: prigodničarsku, glagoljašku i slavonsku. Potonje dvije posve su obilježile čitav slavljениkov radni vijek, dakako u različitoj mjeri. Jezik hrvatskih glagoljaša trajna je njegova opsesija, a rezultatima je dosegao sam vrh naše filologije. Dug svojoj Slavoniji namiruje kao filolog raznovrsnog zahvata (kultorolog, povjesničar jezika, dijalektolog) iz godine u godinu, također gotovo kroz čitav radni vijek. Ni u čemu koliko u temi kulturnog djelovanja Josipa Jurja Strossmayera ne prepleće se sve ono što okupira našeg svečara: domovina Hrvatska, slavonski zavičaj, susjedni i udaljeniji slavenski svjetovi i kulture, katolicizam, odnosno kršćanstvo općenito, posebice dobro razumijevanje Istoka, fascinacija ljepotom književne riječi i, posve okvirno, vjera u smisao kulturnoga djelovanja – kako pojedinačno (ponajprije kroz znanstveni angažman), tako i u okvirima kulturnih institucija. Upravo paleoslavistika, ishodeća Damjanovićeva struka, u sebi objedinjuje sve spomenute kategorije. Kao da su se kroz njegov profesionalni put, od samog odabira studija, razmicala grane koje su ga vodile do čistine na kojoj se može baviti upravo onim temama koje su ga i intimno najviše intrigirale, i u kojima je mogao napraviti najveći napredak. Rijetke su znanstvene biografije koje se ovako usklade s osobnošću. A takav sklad i može nastati samo kada počiva na čestitosti biranja i ulaganja. Naš se svečar nikada u tome nije štedio.

U svemu što smo naveli lako ćemo prepoznati vrijednosti s kojima identificiramo XIX. stoljeće. Iako danas u javnome životu možemo prepoznati svojevrstan prezir prema “zastarjelim” vrednotama kroz koje kao da se ne razumije kotač modernog napretka, profesor nas Damjanović potiče na preispitivanje takve samosvrhovite žurbe koja budućnost želi graditi i na potiranju onoga što je naslijeđeno dobro i što valja usvojiti, a ne mu tražiti alternativu. Svako vrijeme nosi vrednote koje valja ugraditi, kako bismo i sami, kao intelektualci pojedinci, a i kao kulturna zajednica, imali čvrstu bazu na temelju koje možemo dalje razvijati vrednote svoga vremena, kako bismo naposljetku imali što ostaviti iza sebe. Zahvaljujući njegovu uzoru i uputama koje nam je odašiljao nerijetko i ne govoreći ništa, niz je nas mlađih kolega uspjelo poobavljati i neke važne zadatke tradicionalne filologije, ali i primjenjivati dosege suvremene svjetske lingvistike. Konceptciju nacio-

nalne filologije, kojoj je zadatak da pridonosi cjelovitoj kulturnoj povijesti našeg naroda, a da pritom ne počiva na isključivosti opasnoga koncepta “krvi i tla”, smatra dakle neprijepornim okvirom kroatista. U vrijeme sve očiglednije izraženih potreba za propitivanjem granica nacionalne filologije (za koju se danas sve učestalije postavlja banalizirano pitanje – je li joj jedina svrha postojanja samo ispunjavanje školskih kurikuluma) njegov nam stav može itekako biti od pomoći. I to ne samo onima koji izražavaju radikalnu rezervu prema suvremenim globalistički zacrtanim koncepcijama proučavanja jezika i književnosti.

I ovaj svežnjić radova navedenih tema, osim prigodnih motiva, trebao bi pridonijeti i popunjavanju nekih lakuna u mozaiku hrvatske filologije. Nije uvijek bilo jednostavno dodijeliti svakom prilogu jednu od navedenih kategorija, neke su se u pojedinim priložima ispreplele, a neki su radovi pomalo i iznevjerili zamišljenu čvršću koncepciju. To se, međutim, pokazalo sporednim pitanjem. Izaziva zadovoljstvo činjenica da smo ovim zbornikom iskazali i mlade snage našeg Odsjeka, koji su svojim modernijim pristupom pokazali smisao daljnjeg dograđivanja filoloških znanja u tradicionalnom smislu, a i uputili na granice takva promišljanja. Pokazalo se, i to radikalno, što se događa kada priređujete svečani zbornik profesoru koji nikad nije ni htio, a ni mogao, strogo razlučiti prijateljstvo od kolegijalnosti, struku od hobija, nastavu od znanosti, marljivost i ambicioznost od čestitosti, znanstveni stil od esejističke slobode, profesorsku strogost od pedagoške empatije... Neki su to svojim priložima postizali dosežanjem najviših znanstvenih standarda – čemu ih je on naučio ili ih u tome podupirao, neki posve prigodnim odabirom teme (o samom Profesorovu djelu), a poneki međuređakim osvrtanjima na neke zajedničke opsesije i uspomene. Svaki je tekst, i po svom odabiru i obradi teme, katkad i po primjerenim osobnim refleksijama, pravi odraz svakog sudionika u ovom zborniku. Odatle u njima i mnogo intertekstualnosti i “skrivenih značenja”, koje će mnogi prepoznati, a neke od njih zacijelo samo naš svečar :). Neka bude dakle ovaj zbornik i spomenik lijepih vremena, za neke desetljeća, za neke godine, koje smo zajedno provodili na našem kroatističkom hodniku, predavaonicama, dubrovačkim i pulskim terasama.

U našim vremenima radikalnog individualizma koji ostavlja tragove i u sveučilišnim formacijama osobito dolazi do izražaja uloga profesora Damjanovića koju već više od četiri desetljeća razvija na našem Odsjeku. Jedan je od onih koji nikada nisu odbijali zaduženja, koji su svaki svoj posao napravili posve savjesno i bespriječno i koji za sobom nikad nisu ni

kod koga ostavljali ogorčenost, razočaranje ni ljutnju. A obavljao je mnogo toga: osim nastave i organizacijskih projekata na svojoj Katedri za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo, kojoj je niz godina bio na čelu, predavao je na poslijediplomskim kroatističkim studijima, bio pomoćnik direktora Zagrebačke slavističke škole, glavni urednik velike monografije Filozofskoga fakulteta (1998). Prije svega, u svaki je problem, u svaku odluku, ugrađivao ponajprije ljudski aspekt. Nikada ništa nije odlučio, niti što savjetovao, što bi bilo u neskladu s najvišim moralnim principima, i što ne bi odgovaralo njegovu Odsjeku i matičnome fakultetu. Naglašena moralnost i čovjekoljublje, i silna sklonost praktičnom djelovanju, obilježuje povijest njegova profesionalnog života. Nerijetko se i danas, kada organizacijske poslove na Odsjeku obavljaju mlađi naraštaji, gotovo svi – njegovi učenici (u mnogim pogledima) – u potrazi za rješenjem ili u kakvoj dvojbi zapitamo kako bi problem riješio ili kako bi se prema njemu postavio profesor Damjanović. Sljedeći se koraci tada učine jednostavnijima i put do dobra rješenja kraćim. Tako to bude kad imate privilegij življenja s uzornim učiteljem.

Odmjeren i zahtjevan u predavanjima, u kojima jasno razlikuje bitnije od onoga manje bitnog, nepatetičan a angažiran u promicanju nacionalnih kulturnih vrijednosti, zauzet slavofil, otvoren za razumijevanje drugoga i drugačijeg, postavio je svim kolegijima koji se izvode pri njegovoj katedri visoke standarde. Nastavu je osobito unaprijedio nizom udžbenika, objavljivanih u nekoliko izdanja, koje je izdavao usporedno na svom profesorskom putu, i to za svaki segment nastave staroslavenskoga jezika. Prije svega bio je to pregled staroslavenske gramatike izdavan u nekoliko izdanja (konačno s naslovom *Staroslavenski jezik*), hrestomatija staroslavenskih tekstova *Slovo iskona*, s pripadajućim udžbeničkim opisima povijesti staroslavenske pismenosti, uključujući i sve redakcije. Zajedno s katedarskim suradnicima i osječkim kolegama paleoslavistima objavio je i *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*. Kao zacijelo ni na jednom drugom kroatističkom kolegiju studenti tako imaju udžbenicima pokrivena sve segmente gradiva na kolegiju koji im na početku njihova studiranja kroatistike ili koje druge slavističke studijske skupine predstavlja čitav novi univerzum. Upravo zahvaljujući takvu popratnom udžbeničkom postavu, nastava staroslavenskoga nije previše otrpjela uvođenjem tzv. bolonjskih postavki u nastavu.

Pored niza poslova i funkcija koje je obavljao na Odsjeku i Fakultetu, jedan od najprepoznatljivijih Profesorovih doprinosa bilo je dugogodišnje sudjelovanje u radu Zagrebačke slavističke škole, čiju smo 40. obljetnicu

rada obilježili prošle godine. Kroz petnaestak godina (1974–1991) bio je i tajnik i pomoćnik njezina voditelja Mladena Kuzmanovića. Upravo svojim organizacijskim sposobnostima, spremnosti da u osobnim kontaktima strpljivo rješava probleme, vizijom koju je imao o važnosti slavističkih dodira, bitno je pridonio ugledu koji ova odsječka institucija uživa i dan-danas.

Ovom prilikom ne podastiremo ni slavljenikov životopis ni bibliografiju, ne nabrajamo niz važnih poslova, koje je profesor Damjanović obnašao, na Fakultetu i izvan njega, ne spominjemo ključne točke napredovanja ni brojne nagrade koje je stekao. Ostavljamo to nekoj drugoj, još ozbiljnoj prilici, u kojoj smo obećali dati prostora i brojnim kolegama i učenicima izvan Odsjeka, s našega fakulteta, i s drugih kroatističkih odsjeka širom zemlje, a osobito stručnjacima paleoslavistima i medievistima u izobrazbi kojih je Profesor izravno sudjelovao, a koji se sada nisu mogli uključiti. Bibliografija je pak, s kratkim osvrtom na znanstvenu produkciju, objavljena lani kao samostalan svezak, u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade. Ovo izdanje pred nama izražava ponajprije zahvalnost i poštovanje najbližih odsječkih kolega, zamišljeno je kao skroman, prigodni dar, u osnovi intimnih dimenzija, bez pretenzija da odrazi cjelovitu sliku i veliku važnost znanstvene, predavačke i sveukupne kulturne važnosti našeg svečara. I, naposljetku, zahvaliti nam je prof. dr. Vinku Brešiću, glavnom uredniku Nove Croatice, što je prepoznao smisao da ovaj zbornik objavimo u ovom uglednom časopisu koji je cijelom svojom povijesti vezan uz naš Odsjek i u kojemu su njegovi članovi, i oni već umirovljeni i oni posve mladi, objavili – baš kao i naš svečar – neke od svojih najznačajnijih radova.